КОНТРАСТИВТІ ЛИНГВИСТИКА • 2-ДӘРІС

Контрастивті зерттеудің әдіснамасы

Тілдерді салыстыру принциптері

«Шетел тілі: екі шетел тілі» білім беру бағдарламасы • Бакалавриат, 4-курс

ДӘРІСТІҢ МАҚСАТЫ

Салыстыру арқылы дәлелді қорытындыға

Тілдік құбылыстарды ғылыми ұғымдар арқылы салыстырып, олардың шет тілін оқытудағы және аудармадағы салдарын негіздеп түсіндіру.

ТЕРМИНДЕР

Негізгі терминдерді түсіндіреді

САЛЫСТЫРУ

Қазақ және ағылшын деректерін ортақ өлшеммен салыстырады

ДӘЛЕЛДЕУ

Ұқсастық пен айырмашылықты дәлелдейді

ҚОРЫТЫНДЫ

Педагогикалық қорытынды ұсынады

ДӘРІС ЖОСПАРЫ

Бес сұрақ — бір әдіснама

1 Салыстыру негізі және зерттеу бірлігі

2 Сәйкестік және эквиваленттілік

3 Контрастивті талдаудың кезеңдері

4 Синхрондық және диахрондық өлшем

5 Әдіснамалық шектеулер мен қолданылуы

САЛЫСТЫРУ НЕГІЗІ

Tertium comparationis: салыстырудың үшінші негізі

1

ҚАЗАҚ ТІЛІ

«Менің кітабым бар»

ИЕЛІК ФУНКЦИЯСЫ

АҒЫЛШЫН ТІЛІ

«I have a book»

Бастапқы шарт — екі тілден салыстыруға болатын бірліктерді анықтау. Негіз ретінде мағына, коммуникативтік қызмет немесе синтаксистік қатынас алынады.

Сөздердің сыртқы ұқсастығы емес, ортақ функция салыстыруға негіз болады.

ЭКВИВАЛЕНТТІЛІК

Форма сәйкес келмесе де, қызмет сәйкес келуі мүмкін

2

ТОЛЫҚ СӘЙКЕСТІК

Құрылым да, қызмет те екі тілде бірдей құралдармен беріледі.

ЖАРТЫЛАЙ СӘЙКЕСТІК

«Менде уақыт бар» — «I have time»: жатыс септік пен «бар» қызметі жағынан have етістігіне сай.

НӨЛДІК СӘЙКЕСТІК

«She is a teacher» — «Ол мұғалім»: is міндетті, ал қазақшада нөлдік байланыс.

Формалды сәйкестік — сыртқы құрылымның ұқсастығы; функционалдық эквиваленттілік — әртүрлі құралдардың бірдей міндет атқаруы. Эквиваленттілік контекстке тәуелді.

ТАЛДАУ КЕЗЕҢДЕРІ

Контрастивті талдаудың жолы

3

1	2	3	4	5
Мақсат пен деңгей	Дерек жинау	Бірдей өлшеммен сипаттау	Жіктеу	Түсіндіру

ДЕРЕК КӨЗДЕРІ

- Корпустар
- Грамматикалар
- Аутентті мәтіндер
- Сөйлеу жазбалары

Тек ойдан құрастырылған мысалдар негізінде әмбебап қорытынды жасауға болмайды.

УАҚЫТ ӨЛШЕМІ

Синхрондық және диахрондық талдау

4

СИНХРОНДЫҚ

Тілдердің белгілі бір кезеңдегі қызметін салыстырады. Контрастивті лингвистика көбіне осындай.

ДИАХРОНДЫҚ

Тілдік өзгерістердің тарихи бағытын зерттейді. Қазіргі құрылымның себебін түсіндіруге көмектеседі.

ШАТАСТЫРМАҢЫЗ

Аналитикалық конструкциялардың болуы қазақ және ағылшын тілдерінің генетикалық туыстығын дәлелдемейді: туыстық пен типологиялық ұқсастық — бөлек ұғымдар.

ШЕКТЕУЛЕР

Бір тілдің категориясын екіншіге күштеп телімеңіз

5

МЫСАЛ

Ағылшын a/an және the артикльдерін қазақшадағы бір ғана сөзбен толық теңестіру дұрыс емес: «бір», «осы», сөз тәртібі және контекст бірге қарастырылады.

НӘТИЖЕНІ ТЕКСЕРУ ӨЛШЕМДЕРІ

Жанр

Сөйлеу жағдайы

Тілдік норма

Педагогикада контрастивті дерек ықтимал қиындықтарды болжауға көмектеседі, бірақ оқушының барлық қатесін алдын ала түсіндірмейді.

ПРАКТИКАЛЫҚ ЖҰМЫС

Контрастивті кесте жасаңыз

01 Дәрістегі екі тілдік мысалды таңдаңыз.

02 Ортақ мағынасы мен коммуникативтік қызметін анықтаңыз.

03 Құрылымдық айырмашылықтарды кестеге түсіріңіз.

04 Оқыту немесе аударма үшін қорытынды жасаңыз.

ТАЛҚЫЛАУ

Қандай ортақ мағына салыстырылды? Қандай формалды айырмашылық бар? Ол міндетті түрде қатеге әкеле ме?

ҚОРЫТЫНДЫ ЖӘНЕ РЕФЛЕКСИЯ

Салыстыруда форма ғана емес, функция, контекст және норма да ескеріледі

01 Негізгі ұғымдарды анықтап, қазақ және ағылшын тілдерінің деректері арқылы түсіндіріңіз.

02 Рефлексия: бүгінгі дәрістен қандай әдіснамалық тұжырым алдыңыз?